

Editörden...

Uluslar arası alanda tanınmış köklü bir dergi olan *Türkiyat Mecmuası*, düzenli olarak yayımlanmaya devam etmektedir. Hem e-dergi şeklinde yayımlanan, hem de matbu olarak basılmakta olan *Türkiyat Mecmuası*'nın 22. Cilt / Bahar sayısını ilim âlemine sunmaktan kıvanç ve mutluluk duymaktayız. *Türkiyat Mecmuası*, kıymetli bilim insanlarının destek ve katkılarıyla seviye ve kalitesini gittikçe yükselterek hizmet vermeye devam edecektir. Dergimizin bu yeni sayısında da değerli bilim insanlarının önemli çalışmalarını bulacaksınız.

Bu sayıda yer alan ilk makale, Eyüp AKMAN'ın "**Türk Mitolojisi ve Halk Şiirinde 'Sarı / Kızıl Öküz' İnancı**" başlıklı yazısıdır. Halk arasında depremlerin, yer küresini boynuzları üzerinde taşıyan öküzün, kafasını oynatmasıyla meydana geldiğine dair sözleri duymayan var mıdır? Bir de bunun "*balık*" üzerinden anlatılan şekli vardır. Yazar bu araştırmasında, halk arsındaki bu inancı incelemiş, sarı renk ile "*toprak*" arasındaki münasebete değinmiş ve depremlerin nasıl meydana geldiği hakkındaki halk telakkilerini mitolojik metinlerden ve halk şiirinden tespit ederek değerlendirmeler yapmıştır.

İkinci makale ise Taner GÖK'e ait "**Bir Osmanlı Bilgini Kethüdâzâde Ârif ve Divanı**" başlıklı yazıdır. Yazıda, geleneği devam ettirmenin yanında bazı şiirlerinde klasik yapının dışına çıkmayı bir kusur olarak görmeyen Kethüdâzâde Ârif'in Divanı bu bakış açısıyla incelenmekte, şiirleri muhteva ve şekil özellikleri yönüyle değerlendirip gelenek dışına çıkan noktalar üzerinde durulmaktadır. Güçlü bir edebi geleneğe sahip olan, belirlenmiş kuralları olan klasik Türk edebiyatı, konu ve mazmun gibi hususlarda paralellikler araz etmesi sebebiyle orijinallik noktasında tenkitlere maruz kalmıştır. Bu tenkitler çok kere klasik Türk edebiyatının bu yönünün yanlış veya eksik bilinmesinden kaynaklanmıştır. Son yıllarda klasik edebiyatımıza mensup şairlerin eserlerindeki orijinalliği keşfetme yolunda yapılan araştırmaların arttığına şahit olmaktayız. Taner Gök'ün makalesi her ne kadar son döneme ait bir şiirle ilgili ise de bu hususta da faydalı malzemeler sunacaktır.

Nurdan İpek ŞEBER ise "**Namlunun Ucundaki Padişah: II. Abdülhamid'e Karşı Planlanan Suikastler**" başlıklı makalesiyle çokça merak edilen ve konuşulan bir konuyu ele almıştır. Osmanlı Devleti'nin çöküşüne doğru gittiği sancılı bir devrede iş başına gelen Sultan II. Abdülhamid, devlete ve kendisine yönelik tehditlere karşı etkili tedbirler almak mecburiyetindeydi. Bu makalede bu tedbirlerden olan II. Abdülhamid'in kurduğu istihbarat teşkilatı ve bu sayede önlenen suikastlar, çeşitli çevrelerce padişaha yapılması düşünülen suikast planları, suikast teşebbüsleri ve suikastlarla ilgili dış basında çıkan

haberler ele alınmış; ayrıca II. Abdülhamid'i tahttan indirme planları incelenmiştir.

Muhammet KEMALOĞLU da “**Terekeme-Karapapah Türkleri Ağzına Ait Sözcükler (Muş-Bulanık Çevresi)**” başlıklı yazısında halk kültürü ve ağız araştırmaları sahasına katkıda bulunacak tespitler sunmaktadır. Makalede Terekeme ve Karapapah kelimelerinin kökeni araştırılmış, Terekeme-Karapapah Türklerinin yaşadığı coğrafya ile onların kültür ve gelenekleri hakkında bilgi verilmiş, Muş ili Bulanık ilçesi çevresindeki Terekeme-Karapapah Türklerinin sözlü kültüründen örnekler ele alınmıştır.

Rusya ile Türkler arasındaki ilişki geçmişte olduğu gibi bugün de çok önemlidir ve bu hususta sağlıklı bilgi sahibi olmak gerektiği açıktır. Rusya'nın devlet olarak ortaya çıkmasının temelinde Moskova Knezliği vardır. Hazar Kağanlığı, İdil Bulgar Devleti, Altın Ordu gibi Türk devletleri bu süreçte devlet kurma ve idare etme konusunda Ruslara örnek ve model olmuştur. İsmet KONAK, “**Moskova Knezliği'nin Bağımsızlığa Geçişinde Türk-Moğol Dünyasının Rolü**” başlığını verdiği makalesinde daha çok Rus kaynaklarından faydalanarak bu konuda bilgi vermektedir. Konak, Türk-Moğol dünyasında meydana gelen iç karışıklıklar, parçalanmalar ve iktidar olma savaşının Moskova Knezliği'ne olan etkisini ele almakta, Rusların 1480'de bağımsız bir devlet kurmasına zemin hazırlayan olayları incelemektedir.

Aziz MERHAN'ın bu sayımızda yer alan makalesinin başlığı “**Şeyh Abdurrezzak (Şeyh San'an) Destanının Eski Anadolu Türkçesindeki İlk Çevirisi (Mi?)**” şeklindedir. Klasik Türk edebiyatının şekillenmesi ve gelişmesinde tercüme rolleri büyüktür. Bu tercüme rollerinin yazılış tarihinin eskiliğine göre önemi de artmaktadır. Aziz Merhan'ın bu yazısında Ahmedi adında bir şaire ait olan, Şeyh San'an adıyla da bilinen Şeyh Abdurrezzak destanı incelenmiş, bu tercüme destanın, 14. yüzyıl şairlerinden Gülşehri'nin Feridüddin Attar'a ait *Mantiku't-Tayr* isimli mesneviden çevirdiği aynı isimli eserden daha eski olabileceği üzerinde durulmuştur. Yazıda destanın konusu, eskiliği, şairi, imla ve dil özellikleri irdelenmiş; transkripsiyon ve tıpkıbasımı sunulmuştur.

Kazak akademisyen Murat SABİR'in “**Harezmi ve Kıpçak Sahasına Ait Yazma Eserlerde Geçen Deyimlerin Kazakça'da İncelenmesi Meselesi**” başlıklı makalesinde Kazak Türkçesi ve diğer çağdaş Türk lehçelerindeki deyimler ile Altın Ordu dönemine ait yazılı eserlerdeki deyimler sistematik olarak etraflıca tahlil edilmeye çalışılmıştır. Deyimler bütünlük, birlik ve söz dizimi bakımından sınıflandırılmaya gayret edilmiş, yazmaların dilini anlam,

morfolojik yapı, tipolojik ve semantik bakımdan sınıflandırmak için farklı bir sistem de önerilmiştir.

Halil İbrahim ŞAHİN'in "**Aldar Köse Tipi ve Taşkent'te (Özbekistan) Yayımlanmış Taşbaskısı Aldar Köse Kitabı Üzerine Bir Değerlendirme**" başlıklı makalesinin konusunu teşkil eden Aldar Köse, Kazak Türkleri başta olmak üzere Kırgız, Özbek, Türkmen ve Karakalpak Türkleri gibi Orta Asya Türk toplulukları arasında bilinen bir fıkra ve aynı zamanda masal tipidir. "*Aldar Köse*" adıyla olmasa bile "*köse*" tipine Türkiye sahasından derlenmiş masalarda da rastlamak mümkündür. Bu makalede taşbaskısı tekniğiyle Taşkent'te basılmış *Aldar Köse Kitabı*'ndaki hikayeler, tipler ve motifler açısından incelenmiştir. İlginç ve önemli bir fıkra ve masal tipi olan "*Aldar Köse*" tipi gerçekten ilgi çekicidir.

Bu sayıda yayımlanan diğer bir makale, Şemsettin ŞEKER'e ait olup "**İbnülemin Mahmud Kemâl İnal'ın Romanları Üzerine Bazı Dikkatler**" başlığını taşımaktadır. İbnülemin Mahmud Kemâl İnal'ın hayatı ve eserleriyle alakalı yaklaşık on yıldır araştırmalar yapmakta olan Şemsettin ŞEKER, bu yazısında İbnülemin Mahmud Kemâl İnal'ın 1895-1900 yılları arasında neşrettiği *Sabih*, *Bir Yetimin Sergüzeşti* ve *Rahşan* romanlarını devir, hayat ve eser bağlamında tahlil ederek onun bu türde olan eserlerinin Türk Edebiyatı tarihi içerisindeki yerini ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca *Sabih* ile Namık Kemâl'in *Cezmi* romanlarının benzer ve farklı yönlerini de incelemiştir.

"**Osmanlı Yönetiminde Kuzey Afrika: Garp Ocakları**" başlıklı makalenin yazarı Seydi VAKKAS da bu yazısında Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki yönetimini incelemektedir. Osmanlıların, "*Garp Ocakları*" dedikleri Kuzey Afrika'yı ilk dönemlerde tek yönetim altında, daha sonraları ise yönetimlerini birbirinden ayırarak idare ettikleri belirtilen yazıda Kuzey Afrika konusu, Cezayir Ocağı, Tunus Ocağı ve Trablusgarp Ocağı alt başlıkları ile ele alınmıştır. Makalede, Osmanlı Devletinin XVI. yüzyıldan itibaren Kuzey Afrika'ya egemen olmasından 1912 yılındaki Uşi Antlaşması'yla bu toprakların kaybedildiğinin kabul edildiği zamana kadar olan devre incelenmiştir.

Dergimizin son makalesi, Murat YILDIZ'ın "**Osmanlı Devleti'nde Bir Saray Hapishanesi: 18.-19. Yüzyıllarda Bostancıbaşı Mahbesi**" başlıklı yazısıdır. Osmanlı müesseseleri sahasına ait makalede Bostancıbaşı Mahbesi, çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Önce söz konusu mahbesin bulunduğu yer hakkında bilgi verilmiş, daha sonra mahbese konulma gerekçeleri, "*kaçakçılık*", "*görevde ihmalkârlık*", "*isyan etmek*" gibi bir dizi alt başlıkla ele alınmıştır. Daha sonra da zanlıların mahbese konulmaları ve yapılan sorgulama işlemi yine alt başlıklarla birlikte tetkik edilmiştir.

Bu sayının *Kitabiyat* bölümünde iki kitap tanıtımı yapılmıştır. İlk olarak İsmail Avcı, Eski Türk Edebiyatı sahasının değerli bilim adamlarından Prof. Dr. Ömür Ceylan'ın makalelerinin yer aldığı ***Bağbozumu*** kitabını akıcı bir üslupla tanıtmaktadır. Daha sonra da Nadezhda VASİLEVA ve Abidin KARASU'nun Simeon Tabakov tarafından 1911'de İstanbul'da yayımlanan, ***Emigratsionniyat Vıpros Prinostım Bılgarskoto Emigratsionno Delo, (Göç Sorunu-Bulgar Göç Hareketine Katkısı)***, isimli kitabı için yazdıkları ayrıntılı tanıtım yazısı yer almaktadır.

Türkiyat Mecmuası'nın 22. Cilt / Bahar sayısının *Haberler* bölümünde Mustafa Aydın İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ile Türksöy'un ortaklaşa düzenledikleri **“Prof. Nikolay F. KATANOV'un Bilimsel Mirası ve Türkoloji Sorunları”** adlı anma toplantısı hakkında bilgi vermektedir. İbrahim Çeşmeli, Abdusabir Raimkulov ve Hande Günözü ise İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ile Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Yahya Gulomov Semerkand Arkeoloji Enstitüsü'nün ortaklaşa Özbekistan'da gerçekleştirdiği uluslararası arkeolojik kazı projesinin 2011 yılındaki kazı çalışmalarını tanıtmıştır.

Türkiyat Mecmuası'nın yeni sayısını kıvanç ve mutlulukla huzurunuzda sunarken bize gönderdikleri yazılarla destek olan kıymetli bilim insanlarına, vakit ayırıp makaleleri değerlendiren kıymetli hakemlerimize, bize her türlü desteği sunan Enstitü Müdürümüz Prof. Dr. Kemal Yavuz'a ve derginin yayına hazırlanması için emek veren bütün mesai arkadaşlarıma gönülden teşekkürlerimi sunuyorum. *Türkiyat Mecmuası*'nın daha nice yeni sayılarında buluşmak ümidiyle...

Doç. Dr. Abid Nazar MAHDUM